

ВПЛИВ COVID-19 НА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В РЕГІОНАХ

(за інформацією регіональних координаторів із
в'язків з громадськістю Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини)

Регіональні координатори із в'язків з громадськістю Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – регіональні координатори)¹ протягом березня – серпня 2020 року здійснювали аналіз ситуації з дотриманням прав людини в своїх регіонах. Вони аналізували рішення місцевої влади, а також здійснювали моніторингові візити, вивчали скарги та заяви, з якими до них звертались мешканці регіону (дані щодо кількості звернень та візитів у додатку).

На підставі зібраної інформації від 21 регіонального координатора можна дати загальний зріс проблем та викликів, які були спричинені епідемією COVID-19 та карантинними обмеженнями.

Хоча більшість визначених проблем та порушень мають системний характер та не мають суто регіональної специфіки, можна відмітити, що у кожній області були свої акценти, що їх виділили регіональні координатори, аналізуючи ситуації в своєму регіоні.

¹ [Регіональні координатори це громадські активісти і правозахисники, які входять до регіональної мережі Уповноваженого ВРУ з прав людини](#)

- РЕГІОНАЛЬНІ КООРДИНАТОРИ БІЛЬШОСТІ ОБЛАСТЕЙ, ПЕРШ ЗА ВСЕ, ЗВЕРНУЛИ УВАГУ НА ВПЛИВ СИТУАЦІЇ З COVID-19 НА ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ.

Зокрема, одним із основних порушень було зазначено «відправлення» працівників у відпустку, в тому числі за власний рахунок (тобто безоплатну) у наслідок обмеженої діяльності підприємства, установи, організації в умовах карантину. У таких випадках працівників змушували писати відповідну заяву, вони не отримували заробітну плату і не могли отримувати соціальну допомогу по безробіттю.

Наступною проблемою було порушення порядку звільнення працівників у наслідок обмеженої діяльності підприємства, установи, організації в умовах карантину. Так, працівників звільняли без попередження за 60 днів та обов'язкової виплати компенсації з боку роботодавця. Найчастіше жертвами даного порушення були ті працівники, в яких трудові відносини були оформлені без дотримання законодавства про працю.

Карантинні обмеження також проявили недоліки законодавства про працю, зокрема відсутності чіткого порядку організації віддаленого робочого місця працівника в умовах карантину та дистанційної роботи, а відтак і порядку оплати такої праці. Найгостріше дана проблема постала перед працівниками бюджетної сфери. У даних випадках керівники установ приймали часто необґрунтовані рішення щодо зменшення розміру заробітної плати у зв'язку із переведенням працівника на віддалене робоче місце².

Крім того, мали місце непоодинокі випадки систематичної невикплати роботодавцями заробітної плати працівникам, або несплати ЄСВ за робітника при виплаті йому заробітної плати, не повідомляючи останнього про це (інформацію про несплату ЄСВ роботодавцем працівники дізнавались при оформленні пенсії).

- ЗДІЙСНЮЮЧІ ПОСТІЙНІ МОНІТОРИНГОВІ ВІЗИТИ ДО ГРОМАД РЕГІОНУ, БІЛЬШІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ КООРДИНАТОРІВ ЗАЗНАЧАЮТЬ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ ПІД ЧАС ВВЕДЕННЯ У ШКОЛАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.

Зокрема, під час моніторингових візитів у Закарпатській, Волинській та Харківській областях було встановлено, що значна кількість сімей не мають

² На аналогічні порушення права на працю зазначено у [дослідженні впливу COVID-19 на права жінок в Україні](#) та [аналітиці центру Cedos](#)

фінансової чи технічної змоги забезпечити власних дітей технічними засобами (смартфоном, комп'ютером, якісним доступом до інтернету) для участі у дистанційному навчанні. Участь у навчанні за допомогою уроків, що транслюються по телебаченню, також вимагає від батьків оплати доступу до широкого спектру телеканалів, що є непосильним тягарем у малозабезпечених сім'ях, у тому числі ромських сімей. Відповідно, діти з даних сімей залишилися без доступу до навчального процесу³.

- **В УМОВАХ ЛОКДАУНУ РЕГІОНАЛЬНІ КООРДИНАТОРИ ДОСЛІДЖУВАЛИ ПИТАННЯ ДОСТУПУ ДО СУДУ ТА ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД.**

Так, під час моніторингу судів, а також розгляду звернень громадян було встановлено, що більшість судів Волинської, Харківської, Тернопільської та інших областей розглядали лише невідкладні справи, розгляд інших справ як правило переносився на інші дати, інколи на півроку і більше.

Крім цього, розпорядженням голів судів було обмежено доступ громадян до залів судових засідань, чим порушувався принцип публічності правосуддя.

У Львові увага регіонального координатора була прикута до Личаківського районного суду м. Львова, де через хворобу суддів на COVID-19, діяльність всього суду була тимчасово паралізована. Тим не менш, голові та керівнику апарату суду було наголошено про те, що суд не може призупиняти свою діяльність, адже навіть у період надзвичайного стану суди продовжують відправляти правосуддя. Таким чином, за результатами зазначеного моніторингу та зборів суддів суд відновив свою роботу після проведення дезінфекції та впровадження інших протиепідемічних заходів.

Також регіональні координатори отримували скарги від учасників судових засідань про недотримання в приміщеннях судів карантинних та протиепідемічних заходів. Вони також фіксували такі порушення під час моніторингових візитів, а саме відсутність інформації щодо введення карантину, карантинних заходів для відвідувачів/персоналу суду, відсутність температурного скринінгу на вході в установу, огляду, опитування щодо ознак респіраторних захворювань, не проведення дезінфекції, відсутність дезінфекторів, судді та працівники апарату суду не дотримуються маскового режиму тощо. За результатами таких моніторингових візитів представниками Уповноваженого в регіоні керівництву судової установи надавались конкретні рекомендації, також більшість недоліків та порушень усувались впродовж візиту.

³ Проблема впливу карантину на право на освіту детально проаналізована в [дослідженні центру Cedos](#)

- РЕГІОНАЛЬНІ КООРДИНАТОР ЗДІЙСНИЛИ ПЕРЕВІРКУ ДОТРИМАННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ПІЛЬГОВИЙ ПРОЇЗД, ПІД ЧАС ЯКОЇ БУЛИ ВСТАНОВЛЕНІ ЧИСЕЛЬНІ ПОРУШЕННЯ.

Протягом дії карантинних обмежень пов'язаних із зупиненням роботи транспорту певні категорії громадян, навіть якщо вони не підпадали під заборону, не могли користуватись громадським транспортом на пільговій основі, що порушувало їх право, через прийняття відповідних рішень органів місцевого врядування в 9 містах (рішення Чернівецької, Дубенської, Вознесенської, Жовтоводської, Лиманської, Маріупольської, Сумської, Сватівської, Охтирської міських рад). На підставі зібраної регіональною мережею інформації відповідні акти реагування Уповноваженого були спрямовані до міських голів.

- РЕГІОНАЛЬНИЙ КООРДИНАТОР У ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗВЕРНУВ УВАГУ НА НИЗКУ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ГРОМАДЯН У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ **ВВЕДЕННЯМ ОБМЕЖЕННЯ ПЕРЕСУВАННЯ ГРОМАДЯН ЧЕРЕЗ ЛІНІЮ РОЗМЕЖУВАННЯ** (ЯК В НАПРЯМКУ З ТОТ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ, ТАК І В ЗВОРОТНОМУ НАПРЯМКУ).

У зв'язку із такою ситуацією лише до регіонального координатора у Луганській області звернулася понад 600 осіб зі скаргами на порушення їх прав та з проханням посприяти в перетині лінії розмежування.

З боку Командуючого ОС був запроваджений механізм отримання дозволу на перетин лінії розмежування, якщо особа має крайні життєві обставини для перетину КПВВ, однак, на превеликий жаль, даний механізм не був дієвим. Окрім того, через те, що дані обмеження пересування мали тривалий характер (жорсткі обмеження на перетин тривали близько трьох місяців), порушення права громадян на свободу пересування потягло за собою порушення й інших прав громадян, а саме: було порушено право на охорону здоров'я (адже особи, що залишилися на ТОТ, були позбавлені можливості отримати кваліфіковану медичну допомогу); дана категорія громадян була позбавлена соціального захисту; права на пенсійне забезпечення (люди не мали можливості отримати пенсійні виплати); було порушено право на єдність сім'ї та інше.

У зв'язку із ситуацією, що склалась через тимчасові обмеження перетину КПВВ в межах Донецької та Луганської Уповноважений ВРУ з прав людини зверталась

до голів Донецької та Луганської обласних державних адміністрацій з проханням вжити всіх можливих заходів для захисту прав людей, які опинились на КПВВ⁴.

- **ПРЕДСТАВНИКИ РЕГІОНАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ УПОВНОВАЖЕНОГО ДОСЛІДЖУВАЛИ СИТУАЦІЮ ВПЛИВУ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ НА ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ ТА ОСІБ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ВАРТОЮ.**

Слід зазначити, що регіональні координатори є моніторами Національного превентивного механізму, і навіть під час повних карантинних обмежень вони разом із працівниками Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини продовжували здійснювати моніторингові візити до місць несвободи. Адже і без того закриті місця несвободи стали закладами недоступним для будь-яких сторонніх відвідувачів, тож в таких ситуаціях діяльність НПМ є критично важливою.

Наказом Міністерства юстиції України «Про запобігання поширенню на території установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, закладів охорони здоров'я ДКВС України коронавірусу COVID-19» від 13.03.2020 р. № 950/5 (далі – Наказ) в кримінально-виконавчих установах встановлено карантин. Відповідно до Наказу в установах були заборонені всі види побачень, а також відвідування установ представниками засобів масової інформації, об'єднань громадян, релігійних та благодійних організацій, крім працівників правоохоронних органів та суду. Серед заходів протидії COVID-19 введено: обмеження відвідувань установ, обмеження переміщень персоналу, скорочення соціально-виховних масових заходів із засудженими, і обмеження переміщень засуджених між установами, і переведення засуджених в онлайн режим під час спілкування із зовнішнім світом, переведення судових засідань за участю засуджених у режим онлайн конференцій тощо.

Однак, виходячи із Закону України “Про попереднє ув'язнення”, взятим під варту особам не передбачено можливості користування телефоном чи інтернетом. В умовах пандемії COVID-19 особливо гостро постало питання щодо контактів неповнолітніх в'язнів із зовнішнім світом, зокрема зі своїми батьками та близькими родичами. Оскільки побачення з родичами на час карантину заборонені, а користування телефоном та інтернетом в'язням, в тому числі й неповнолітнім, не передбачено, останні протягом тривалого часу залишені без контактів зі своїми родинами, що негативно позначається на їхньому моральному, психологічному та фізичному здоров'ї та розвитку. Психологічна підтримка дитини її батьками та близькими є однією зі складових послідовної та ефективної ресоціалізації та подальшої успішної інтеграції в суспільство.

⁴ <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/porushennya-prav-gromadyan-v-umovax-obmezhennya-peretinu-kpvv-v-mezhax-doneczko%D1%97-ta-lugansko%D1%97-oblastej/>

Також регіональні координатори (зокрема, Львівської, Волинської та Хмельницької області) вказали на порушення прав засуджених на охорону здоров'я та медичне забезпечення у зв'язку з обмежувальними карантинними заходами та заборонаю на етапування. Оскільки під час карантинних обмежень не здійснювалось поміщення в лікарні хворих в плановому порядку, не проводився прийом стоматологічними поліклініками, кабінетами тощо, а також згідно Наказу Мініюсту за № 57/ОД/8-ОД від 12.03.2020 року було обмежено пересування засуджених осіб та взятих під варту, за виключенням необхідності надання стаціонарної медичної допомоги та хворих на активну форму туберкульозу.

Також перед людьми, що звільнялись із місць позбавлення волі, постала проблема як добратись додому через припинення транспортного сполучення. Координатор уповноваженого у Херсонській області допомогла звільненому з колонії чоловіку дістатись своєї домівки в Криму, для чого вона разом із адміністрацією колонії підняли це питання перед прикордонниками та організувала транспортування звільненого засудженого до пункту перетину з АРК⁵.

Крім того, у зв'язку зі скасуванням транспортного сполучення у Львівській області мали місце скарги працівників місць несвободи, зокрема установ виконання покарань на неможливість потрапити до установ, які знаходяться поодаль від населених пунктів. У результаті чого координатором було направлено лист на Західне міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань. Проблема частково була вирішена шляхом організації централізованого підвезення працівників до робочого місця за сприяння громадських та релігійних організацій.

- НЕ ОБМИНУЛА УВАГУ КООРДИНАТОРІВ ПИТАННЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ.

У ході моніторингу було виявлено, що в місцях несвободи (зокрема Волинської, хмельницької, Львівської області) відсутні правила (алгоритми) поведження із використаними засобів індивідуального захисту (ЗІЗ), що створює загрози зараження доквілля та поширення COVID -19.

Під час цільових моніторингових візитів до різного типу установ встановлено, що належним чином ЗІЗ не утилізуються, не заключні угоди про вивезення та утилізацію. На практиці ЗІЗ збираються окремо, однак викидаються на загальний полігон сміття або спалюються.

⁵ Детальніше інформація [тут](#)

Кількість заходів, проведених регіональними координаторами із в'язків з громадянськістю
Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
(березень - серпень 2020 року)

Напрямки діяльності	Загальна кількість заходів
Проведено прийомів громадян	467
- в офісі	285
- на виїзді	182
Прийнято осіб	1618
- жінок	829
- чоловіків	789
Зареєстровано телефонних дзвінків	3434
Надіслано документів (запитів, листів, тощо)	699
Отримано відповідей на надіслані документи	480
Прийнято звернень в Регіональному представництві Уповноваженого	196
Отримано звернень з Секретаріату Уповноваженого для розгляду в РП	18
Всього звернень	1021
- жінок	535
- чоловіків	487
Подано службових про завершення розгляду по зверненнях, що надійшли з Секретаріату Уповноваженого	8
Передано для відкриття провадження до Секретаріату Уповноваженого	65
Отримано доручень (Уповноваженого, Представників Уповноваженого)	305
Виконано доручень	293
Проведено моніторингових візитів загалом	302
з них, проведено НПМ-візитів	269
Проведено виїзних перевірок	14
Присутність в судових засіданнях	29
Організовано правоосвітніх заходів	295
Взято участь в правоосвітніх заходах	410
Опубліковано матеріалів з висвітлення діяльності Уповноваженого та мережі	2168